

voor de General Examination Board in South Africa worden gelijkgesteld met die van de Society of Incorporated Accountants. Op deze wijze krijgen de Zuid-Afrikaanse accountants den titel „Incorporated Accountant”, welke over de geheele wereld wordt erkend.

Het volgend jaar herdenkt de Society haar 50-jarig bestaan op een wijze, overeenkomende met haar waardigheid en haar positie in het maatschappelijk leven.

De nieuwe „Arbitration Act” heeft de, door de ervaring gewenscht gebleken verbeteringen in de procedure der arbitrage gebracht. „In disputes involving matters of account and business rather than legal interpretation resort to arbitration has been found to be particularly appropriate, and in such matters Incorporated Accountants have frequently been appointed as arbitrators.”

Met betrekking tot de vorming van den accountant merkt de Voorzitter op, dat de accountancy in wezen een practisch beroep is. Het is gebaseerd zoowel op studie als op ervaring. De afgestudeerde accountants moeten de verrijking van hun ervaring hoofdzakelijk vinden in hun dagelijksch werk, in het bijwonen van vergaderingen der Society en in voortgezette studie. Het Bestuur wenscht echter verder te gaan door aan jonge Incorporated Accountants de gelegenheid te geven om samen te komen voor de bestudeering van een aantal onderwerpen, die speciaal voor den man in de practijk van belang zijn. Deze samenkomsten worden door ervaren accountants geleid.

Ten slotte wijst spreker op de geuite klacht, dat de moeilijkheden van een vennootschap gewoonlijk eerst te laat bekend worden dan dat hulp nog mogelijk is. Daardoor krijgt het vraagstuk van de bedrijfsleiding een steeds stijgende beteekenis. Het is gewenscht, dat naast de „directors” met technische kennis van het bedrijf ook specialisten in administratieve en financiële vraagstukken als „director” optreden. „I respect co-operation of this kind in the direction of companies as an essential factor in the succesful conduct of their business. I will go further and say quite definitely that the board of company is strengthened by the inclusion of an accountant as one of its members.”

d. L.

De toekomst van het beroep

In het Juli-nummer van The Certified Public Accountant is een lezing opgenomen, gehouden voor the Chartered Accountants' Association te Leeds over de toekomst van het beroep van Public Accountant.

De eigenlijke functie van deze is voorlichting van derden betreffende de door de verantwoordelijke personen overgelegde administratieve verantwoording. Deze derde is niemand anders dan de veel gesmaide „plain man”. Hem moet de accountant voorlichten zonder nochtans te mededeelzaam te worden. Daartoe is vereischt taktgevoel en kennis van wat er in de onderneming leeft. Nauwe samenwerking met commissarissen is daartoe dienstig.

Een steeds grooter deel van de werkzaamheden verbandhoudende met inrichting en controle van administratie wordt verricht door experts. Deze nemen ieder een deel van het vroegere arbeidsveld van den public-accountant in bezit. Men denke slechts aan raadgevende ingenieurs, belastingconsulenten, enz. Deze ontwikkeling is een algemeen verschijnsel. De public accountant zal zich steeds meer op zijn eigen specifieke werkzaamheid moeten specialiseeren.

Tot deze specifieke functie behoort ook het opsporen van fraude. Doch het is zeer de vraag of voor dit opsporen wel steeds een algemeen gedetailleerd onderzoek noodig is.

Elke fraude is uiteraard absurd. Soms is zij zelfs absurd in haar verschijningsvorm, bv. een ongeregelde polis. Maar

in ieder geval is fraude absurd in haar gevolgen. Het is derhalve logisch de voorgelegde eindeijfers te ontleden en te vergelijken met de voor de componenten vastgestelde normen. Eerst afwijking van deze normen is dan aanleiding tot gedetailleerd onderzoek. Opsporing van fraudes welke in verhouding tot de eindeijfers onbeteekenend zijn, kan als regel aan de interne controle worden overgelaten.

De steeds toenemende behoefte aan deskundige adviezen bij inrichting van administraties en regeling van belastingzaken vergroot het terrein van de eigenlijke accountants werkzaamheden niet, doch vraagt gespecialiseerde krachten. Ook het steeds groeiend bureaucratisch apparaat vraagt allereerst eigen, in dit apparaat opgenomen, economische en administratieve deskundigen; doch schept daarnaast een steeds grotere werkgelegenheid voor zelfstandige public accountants.

v. W.

BOEKBEOORDEELING

De Leer van het Boekhouden in de Nederlanden tijdens de zeventiende en de achttiende eeuw, door Dr. O. ten Have.

Er worden veel, — te veel boeken geschreven. Is deze opmerking in haar algemeenheid reeds waar, zeer zeker geldt ze voor de boeken, speciaal de leerboeken over het boekhouden. Telkens ontvangt men weder een nieuw exemplaar „ter kennismaking”, waarvan men zich alleen kan afvragen: Waartoe is dit noodig? terwijl er zoo ruim voldoende goede leerboeken op dit terrein bestaan.

Niet aldus met het boek, dat mij thans ter bespreking werd gezonden; hier wordt een tot dusverre slechts gedeeltelijk en fragmentarisch bekend terrein geopend en wordt daarin stelselmatig de weg aangegeven. Dit boek voorziet inderdaad in een behoefte.

Met de opkomst en de ontwikkeling van de bedrijfseconomie lag het voor de hand, dat aan de boekhouding, het waarnemings- en registreerapparaat van de bedrijfshuishouding, meer aandacht zou worden geschonken. Een geordend en systematisch overzicht over wordingsgeschiedenis en ontwikkelingsgang daarvan in ons land ontbrak echter.

In dit verband kan men het boek van Dr. ten Have niet alleen noemen; het is te beschouwen als een voortzetting van het werk van P. G. A. de Waal, „De Leer van het Boekhouden in de Nederlanden in de zestiende eeuw”, en geeft in aansluiting daarop een behandeling van die leer in de Nederlanden gedurende de zeventiende en achttiende eeuw.

Naar mijn meening zijn deze beide boeken ook van bijzondere beteekenis voor de verruiming van het onderwijs in het boekhouden, dat helaas, door enkele docenten, en zeer zeker door vele leerlingen nog steeds als droog en vervelend beschouwd wordt. — Waarom? — omdat niet geleerd wordt dit vak te zien als een levend vak, meegroeiende met de ontwikkeling van de maatschappij. — een vak, dat zich aanpast en ook steeds aanpassen moet aan de algemeene actueele eischen van de maatschappij en aan de individueele actueele eischen van elke huishouding.

In deze twee boeken vinden de vele docenten in en buiten ons land de gelegenheid eigen inzicht en kennis te verruimen door bestudeering van hoe en waarom, het boekhouden zich ontwikkelde en uitgroeide tot het vak, dat zij onderwijzen.

De leer van het boekhouden is dus nu voor Nederland min of meer volledig behandeld voor de 16de, 17de en 18de eeuw. Dat hierbij ook buitenlandsche schrijvers behandeld werden spreekt vanzelf, dit blijkt ook uit de ondertitels:

Van Paciolo tot Stevin.

Van Stevin tot Degrange.

Het boek van Dr. *Ten Have* kan men verdeelen, en had ik ook liever verdeeld gezien in twee deelen, het economisch historische en het opsommend historische.

Tot het eerste deel behooren dan de eerste vier hoofdstukken met uitzondering van par. 2 van hoofdstuk 2, dat het tweede deel vormt.

Het eerste gedeelte beschouwt de schrijver zelf slechts als een inleiding, om door analyse en critische beschouwing van de stof haar ontwikkeling in verband met tijd en omstandigheden na te gaan.

Het tweede gedeelte, — wat ik het opsommend historische zou willen noemen, — is vervat in genoemde par. 2: „De schrijvers over het boekhouden en hun werken.”

Hier wordt een zooveel mogelijk volledige chronologische opsomming gegeven van de verschillende schrijvers in het besproken tijdvak met hun biographie; werken; gebruikte boekhoudregel; indeeling, inhoud en gebruik der boeken; opvatting over balans en inventaris; en enkele opvallende punten uit hun werken.

Aan het eind van de 16de eeuw, aldus schrijver, was het dubbel boekhouden een sluitend systeem geworden, dat door de gelijkheid der debet- en credit tellingen zichzelf controleerde. Het chronologisch relaas van het gebeuren werd vastgelegd in het dagboek, terwijl de rekeningen volledig verzameld werden in het grootboek; de inhoud daarvan werd periodiek samengehouden op twee rekeningen, de balansrekening en de winstrekening. Een verdere ontwikkeling kon niet verwacht worden, dan als uitvloeisel van nieuwe eischen van het economisch leven.

Daarom begint schrijver met een schets van de ontwikkeling daarvan in ons land in de 17de en 18de eeuw, — eerst tijdens onze gouden eeuw, toen Nederland in Europa aan de spits der handelsdrijvende landen stond, Amsterdam de handelshegemonie in Europa had, zijn kapitaalmarkt niet alleen den Amsterdamschen, maar ook voor een deel de buitenlandsche handel financierde, en, mede onder den invloed van de wereldpositie van de Amsterdamsche Bank, zich hier een goed geordend geldwezen ontwikkeld had.

Daarna in de 18de eeuw de achteruitgang op bijna elk gebied, toen Nederland zijn roemrijke plaats in handel en industrie verloor, en alleen op financieel gebied nog jaren lang de leiding in Europa behield.

In een afzonderlijke paragraaf wordt dan de techniek van handel en verkeer tijdens de Republiek behandeld, en ook speciaal de Amsterdamsche beurs, als centrum van den Hollandschen handel en als bakermat van den effectenhandel en van de speculatie.

In deze tijdperken van bloei en van nedergang, en bij de toenmaals bestaande handelstechniek, wordt nu de aard der handelstransacties en de daarmee samenhangende boekingswijze geschetst.

Naast den eigenhandel had de handel plaats door tusschenkomst van factoren en compagnons, of werd gedreven door Compagnieën. Onder dit laatste begrip viel dan elke overeenkomst, om gezamenlijk handel te drijven, zoowel die, om een klein partijtje peper gezamenlijk te verkoopen, als de O.I. Compagnie.

De geheele handel uit dien tijd is te splitsen in de „Ordinaire Negotie”, d.i. die in Europa, en den handel met Barbaren. Waar geen factoren of compagnons woonden, werd deze gedreven in den vorm van een „Voyagie.”

Schrijver toont vervolgens aan, hoe, in tegenstelling met wat in buitenlandsche werken opgemerkt wordt, omtrent den betrekkelijken stilstand in de ontwikkeling van de leer van het boekhouden in het buitenland, in Nederland zeer duidelijk een ontwikkelingslijn waar te nemen is. En het is interessant te lezen, hoe hij deze lijn aangeeft aan de hand van de gegevens van deel 2: De schrijvers over het boekhouden en hun werken.

Achtereenvolgens worden in dit verband de volgende onderwerpen behandeld:

a. In de eerste plaats de zich langzaam wijzigende methode van onderwijs, aan de hand van de nog bestaande leerboeken. Want zeer juist wordt opgemerkt, dat men de ontwikkeling van een vak het best kan nagaan, door de boeken, die bij het onderwijs gebruikt werden.

In het algemeen werd de kunst van het boekhouden den „Discipulen” bijgebracht op scholen, door schoolmeesters, die op een of andere wijze contact met den handel hadden. De leerlingen moesten beginnen met een journaal over te schrijven, en daarna zelf een journaal samen te stellen door een methode van vragen en antwoorden. Hierop volgde overdracht in het Schuld- of Grootboek.

Langzamerhand werden handboeken samengesteld, waarin de vragen en antwoorden gesystematiseerd werden, en die, door verwerking van velerlei soorten van voorbeelden tot een soort vademecum, niet alleen voor de leerlingen, maar ook voor boekhouders werden.

Cornelis van Gézel is degeen, die het eerst tegen het bekrompene van deze methode van onderwijs is opgekomen, maar het is *Abraham de Graaf* geweest, die hiermede definitief heeft gebroken. Hij gaf een verdeling der rekeningen in groepen; tevens gaf hij, in aansluiting op zijn regels voor het debiteeren en crediteeren der rekeningen, aan, wanneer en *waarom* zij gedebiteerd of gecrediteerd moesten worden.

b. Regels voor het debiteeren en het crediteeren der rekeningen. De schrijvers der 17de eeuw geven deze regels wel, maar alleen in verband met de handelsvoorvallen; empirische regels dus, toegepast op verschillende gevallen, en zich uitbreidende met het aantal voorvallen.

Abraham de Graaf kwam inductief tot de volgende regels:

Regel wegens Personen.	Al wie ontvangt, is Debet.
	Al wie uitgeeft, is Credit.
Regel wegens Goederen.	Al wat men ontvangt, is Debet.
	Al wat men uitgeeft, is Credit.

De eerste schrijver, die een causaal verband legde tusschen de eigendomsverhouding en het debiteeren en crediteeren der rekeningen was *Simon Stevin*, die, zonder zelf algemeene regels te geven, dus den grondslag legde voor deductieve regels.

Door geen der op hem volgende schrijvers is dit denkbeeld verder uitgewerkt, tot *Willem van Gézels* boeken het licht zagen. Deze schrijver (\pm 1670) geeft een theorie, gebaseerd op twee rekeninggroepen, de Eigene en de aan Eigene Tegengestelde, die zoo logisch en juist is uitgewerkt, dat ze ver uitgaat boven alles, wat tot dusverre gepubliceerd was. In zijn werk vindt men een behandeling van de algemeene wetmatigheid, — een zoeken naar de theoretische grondslagen. Een groot deel van zijn werk is in het boek van *Ten Have* overgenomen; en het is buitengewoon belangrijk er kennis van te nemen, om de fijne en fijn uitgewerkte onderscheidingen, die erin gemaakt worden. Van hem is ook het aardige citaat, boven de bijlage: Het boekhouden in de praetijk geplaatst:

„Hoedanig is de kennis van 't Koopmans Boekhouden zonder het gebruik? — Dood.

Hoedanig is het gebruik van 't Koopmans Boekhouden zonder de kennis? — Blind.”

Volgens Dr. *Ten Have* is het *Willem van Gézel*, die thuis hoort in de reeks *Paciolo*, *Manzoni*, *Impijn*, *Stevin*.

De mij toegestane ruimte laat niet toe, ook de andere in hun ontwikkeling geschetste onderwerpen eenigszins nader te behandelen. Het zijn:

e. De ontwikkeling van het Enkel Boekhouden tot een afgerond systeem; want in de 17de en 18de eeuw was het Hollands Groothandel, die de richting van het boekhouden bepaalde en deze was het dubbel boekhouden. Door *Jacques Savary*, den

bekenden schrijver van „Le parfait Négociant” werd het eerst uitvoerig op het stelsel van het Enkel Boekhouden (schrijver spreekt van Boekhoudvorm) ingegaan.

d. De invoering van de gesplitste prima nota en van bijboeken. Over de dagboeken vindt men o.a. bij *Willem van Gezel*:

Is het Memoriaal maar eenerly? — Het is heelig of deelg.

Wat is een deelg Memoriaal? — Een Memoriaal waarin alleen eenige zaken welke tot het journaal behooren beschreven worden.

Waarin wordt dan de rest beschreven? — In zoodanige boeken, welke dan met het deelg Memoriaal te samen een geheel Memoriaal uitmaken.”

e. Het rekeningstelsel.

f. De erkenning van de noodzakelijkheid de boekhouding te doen aansluiten aan den aard van het bedrijf; vandaar de eerste sporen van een fabrieksboekhouding. Het eenige Nederlandsche boek, dat hierover handelt is het „Olyslagers Handboek of het Italiaansch Boekhouden voor dezelve en in soortgelijke fabrieken en trafieken gemakkelijk gemaakt, enz.” door *Jacob Kneppel*. ± 1789. D.i. waarschijnlijk een der eerste monographieën over boekhouden.

h. De beteekenis van de balans, en de balanswaardeering.

De balans, en wel de slotbalans wordt bijna altijd als een verzameling grootboekrekening gezien. In de Ordonnance sur le commerce vindt men o.a. Le Bilan qui est le même en abrégé que le Grand Livre. Het is *Stevin*, die den Staet ook ziet als vermogensopstelling en die op de wenselijkheid wijst den boekvoorraad te verifieeren door inventarisatie.

Savary is de eerste schrijver, die eenige aandacht aan het waardeeringsprobleem besteedt. Maar als regel gold toch de voorraden tegen kostende prijs op te nemen, en van dezen regel werd slechts in bijzondere gevallen afgeweken. Over afschrijvingen op de vaste activa wordt nergens gesproken.

i. De juridisch handelstechnische invloed.

Op het eind van de 17de en het begin van de 18de eeuw verschenen vele werken over techniek van den handel, soms ook juridische beschouwingen bevattend, die volgens schrijver den grondslag legden tot de erkenning in de 20ste eeuw dat het boekhouden een onderdeel der bedrijfshuishoudkunde vormt. Ik geloof niet, dat deze opvatting juist is. Uit deze werken kwam niet een gedachte naar voren, die aanvaard en waarop voortgebouwd werd. Het waren slechts incidenteele verschijnselen. Pas veel later, in den laatsten tijd kwam men tot het inzicht, dat de boekhouding het noodzakelijk instrument voor de bedrijfshuishoudkunde was, en ontwikkelde de leer van het boekhouden zich ook in die richting.

De schets van de leer van het boekhouden in de Nederlanden zou niet volledig geweest zijn, zonder een bespreking van de wisselwerking tusschen de Hollandsche litteratuur en die van het buitenland.

Vele buitenlanders kwamen naar de „Lage Landen”, om in Amsterdam niet alleen de kunst van het handeldrijven, maar ook de daarvoor noodzakelijke kunst van het boekhouden te leeren. Van hen ging ongetwijfeld groote persoonlijke invloed uit op de ontwikkeling van boekhouden in hun eigen land.

In 't algemeen zijn de leerboeken in het buitenland van de besproken periode stiefmoederlijk behandeld, omdat men uitging van de praemisse, dat van een ontwikkeling van de leer in dit tijdvak niet gesproken kan worden.

Zeker is het, dat de Nederlandsche litteratuur grooten invloed heeft gehad op de ontwikkeling in Engeland. *Impijn* werd in 't Engelsch vertaald, en *Dafforne*, één van de grondleggers van de ontwikkeling in Engeland, noemt in zijn voorrede verscheidene Hollandsche schrijvers.

Van eenige wisselwerking tusschen de Duitsche en Nederlandsche litteratuur is in deze periode slechts sporadisch iets te vinden.

Wat Frankrijk betreft, hier is in het begin van de 17de eeuw geen zelfstandige boekhoudlitteratuur te vinden, waarschijnlijk doordat de vele in Nederland ontstane en in 't Fransch gepubliceerde boeken het ontstaan hiervan tegenhielden. In de 18de eeuw verschijnt een eigen litteratuur naast de uit het Nederlandsch vertaalde of onder Nederlandschen invloed ontstane boeken. Het werk van *Savary* en enkele werken van *Delaporte* werden in het Nederlandsch vertaald.

Tot zoover wat de inhoud van het boek zelf betreft. In de bijlagen vindt men o.a. voorbeelden uit de praktijk van het besproken tijdvak uit oude archieven, loopende van 1589 tot ± 1804, en eenige merkwaardige afbeeldingen van de originele titelbladen der oude boekhoudwerken, van een bladzijde uit het journaal van een compagnie, en van een slotbalans.

Het kan niet anders, of een studie van de leer van het boekhouden in de vervlogen eeuwen, moet tevens de gegevens bevatten voor een geschiedenis van het ontstaan van het accountantsberoep. Vele van de schrijvers over boekhouden voerden de hoofdboekhouding van meerdere bedrijven, en controleerden soms in opdracht van het gerecht.

Uit het archief van de gemeente Rotterdam, voornl. uit de notarische acten, zijn door schrijver verschillende namen van boekhouders verzameld, die uit hoofde van hun kennis als deskundigen geraadpleegd werden. Soms moeten zij als arbiters uitspraak doen in een geschil tusschen compagnons, maar zullen eerst een balans opmaken, omdat in de boekhouding: „versehene erreuren ofte abuisen en misslagen bevonden zijn.” Soms wordt door hen een boekhouding gecontroleerd, en constateeren zij verschillende „faleificatien geen eerlijk boekhouder betamelijk.”

Soms wordt door hen, in geval van diefstal, bij notarische acte vastgelegd het geconstateerde saldo van het kasboek, de aansluiting van het kasboek op het grootboek, en de inhoud van de geldkist.

Ziedaar de eerste Nederlandsche accountants.

Ik meen in deze bespreking aangetoond te hebben, hoeveel belangrijk materiaal voor de kennis van het boekhouden Dr. *Ten Have* in zijn boek verzameld en verwerkt heeft. Het geheel is dan ook een belangwekkende studie, en men kan niet anders dan groote waardeering hebben voor den velen, onderzoekenden arbeid, die aan het schrijven moet zijn voorafgegaan, en voor de wijze, waarop schrijver de groote lijnen uit de veelheid van gegevens heeft weten te onderkennen, en heeft weten weer te geven. Het boek is een brokje economische geschiedenis geworden, dat een tot nu toe weinig gewaardeerd onderwerp in een weinig gekende periode behandelt.

Ik meen echter, dat het als studie winnen zou, indien de indeeling anders ware, en „De schrijvers over boekhouden en hun werken” als afzonderlijk deel behandeld ware. Dit deel leent zich uit den aard der zaak niet voor doorlezen, dan werkt het vermoeiend en vervelend. Als Nachschlagebuch daarentegen is het waardevol en interessant. Indien de historisch-economische studie één geheel vormde en daarin verwezen werd naar de schrijvers, zou én de bestudeering én het lezen van het boek vergemakkelijkt en bevorderd worden.

Een opmerking van ondergeschikten aard betreft den vorm van de inhoudsopgave. Daarin zijn van par. 2 van het hoofdstuk 2, schrijvers, biografie, bibliografie, enz. met het zelfde lettertype gedrukt. Dit belemmert het opzoeken van een bepaalden schrijver, waartoe juist in deze par. zoo dikwijls aanleiding zal zijn.

Moge deze belangwekkende studie in de handen van velen komen; — van studeerenden en belangstellenden in de handelswetenschappen, — vooral ook in handen van de docenten bij het handelsonderwijs, voor zoover ze nog niet tot de belangstellenden behooren.

C. W. VAN DAM VAN POLANEN—

BLECKMANN

Kalkulation und Buchführung des Bücherrevisors
door Prof. Eugen Schigut.

Dit boekje verschijnt als het eerste deeltje in een Serie „Handbücher der Wirtschaftspraxis“. Het is schrijvers bedoeling, ofschoon hij in hoofdzaak de calculatie en boekhouding in het accountantsberoep behandelt, tevens de grondslagen te leveren voor de calculatie in andere vrije beroepen. Hij zegt dan ook in zijn voorbericht, dat in dit werkje een nieuwe weg wordt ingeslagen op dit gebied. Uiteraard is het voor een buitenlander, uit gebrek aan kennis van de elders bestaande plaatselijke usance, moeilijk te beoordeelen of hier van veel nieuws gesproken mag worden. Wij zijn gaarne bereid dit op schrijvers gezag te aanvaarden, doch gemeten naar den stand van zaken in ons land, kan ik in dit werkje niet zoo heel veel nieuws ontdekken. Bovendien is dit geheele boekje vermoedelijk sterk beïnvloed door de blijkbaar moeilijke omstandigheden, waaronder de beoefenaren van de accountantspraktijk in Oostenrijk hun beroep uitoefenen, waarbij niet mag worden vergeten, dat de plaats van dat beroep in het bedrijfsleven zeker een heel andere is dan die van accountantsberoep bij ons.

Van de bij de calculatie ter sprake komende elementen is natuurlijk het meest interessant, de berekening van de werkzaamheden van den accountant zelf. Hiertoe gaat schrijver uit van een sociaal bestaansminimum. Hij berekent dat, door het inkomen van een rijksambtenaar met universitaire opleiding te verhoogen met 60% voor de voorziening in een pensioenregeling en voor het feit, dat vele jaren ervaring verkregen moeten zijn alvorens het accountantsberoep kan worden uitgeoefend. Daarbij wordt er op gewezen, dat op deze wijze lang niet het niveau bereikt wordt van hogere staats- en gemeenteambtenaren en van de hogere comptabele ambtenaren in het bedrijfsleven. Zich op deze wijze baseerende op een maandelijksch inkomen van 1000 schilling, berekent schrijver een uurloon van 10 Schilling door het aannemen van 50-60% productieve tijd in de 254 werkdagen van een jaar. Inderdaad is het zoo mogelijk uit het bestaansminimum naar een tarief toe te rekenen, maar wat zegt dat eigenlijk? Moet dit gezien worden als een verdediging van een uurloon van 10 Schilling? Het komt mij in dit verband overigens vreemd voor, dat in de calculatie boven deze uurkosten ook inkomstenbelasting als kosten worden berekend. Zou de Oostenrijksche staatsbeambte, wiens inkomen als basis heeft gediend dat inkomen vrij van inkomstenbelasting genieten?

Behalve deze calculatie van de eigen werkzaamheden behandelt schrijver de kosten van assistenten met den bijbehorenden opslag. Opmerking verdient het daarbij, dat in de calculatie van de uurkosten van assistenten de kosten worden omgeslagen over 1909 productieve uren per jaar, dat is dus bij volle bezetting.

Typisch is het onderscheid tusschen de calculatie voor den zelfstandigen accountant en het contrôle-bureau (Prüfungsgesellschaft), dat accountants in zijn dienst heeft.

Daar wordt rekening gehouden met een opslag voor indirecte kosten, wat bij het bedrijf van grooter omvang vanzelf spreekt, en met een winstopslag. Een gewone commercieele kostprijzen vraagprijscalculatie dus, gebaseerd op de uitgaven. Bij deze calculaties wordt weer rekening gehouden met volle bezetting. Daardoor komen deze lager uit dan die voor den alleenwerkenden.

Een en ander maakt den indruk van vrij willekeurig te zijn en zal voor degenen, die in deze materie een zekere ervaring missen al heel moeilijk als richtsnoer kunnen dienen.

Verscheidende tarieven, zoowel Oostenrijksche als Duitse, ter vaststelling van het honorarium worden uitvoerig weergegeven en besproken. Het meest interessant is daarbij natuurlijk hoe men daarbij werkt met de tarieven voor „Grundgebühren“ en de „Werttarife“, welke beide gelden, onafhankelijk

van den besteden tijd. Ook daarbij frappeert evenwel weer, dat afwijking van de toepassing van deze tarieven voor tal van gevallen wordt toegestaan. De moeilijkheid van de honorariumvaststelling wordt hierdoor naar mijn meening nauwelijks verlicht.

Juist het bepalen of en in hoeverre van het tarief zal worden afgeweken vormt het kernpunt en het tarief zelve geeft daarvoor geen enkel steunpunt. Schrijver geeft een aantal voorbeelden van toepassing der tarieven, welke met zijn calculaties op basis der uurkosten vrij aardig uitkomen, maar het omgekeerde is waarschijnlijk nog gemakkelijker.

Omtrent de boekhouding van een accountantskantoor bevat dit werkje vermoedelijk voor geen enkelen vakman enig nieuws.

Al met al een boekje, waaraan men in Nederland niet veel aandacht behoeft te spandeeren. Hoogstens kan het kennisnemen van een aantal der opgenomen „Werttarife“, welke bij ons geheel onbekend zijn, een zekere nieuwsgierigheid bevredigen.

Wij laten hier nog een dergelijk tarief volgen, dat o.a. gebruikt mag worden bij de berekening van het honorarium voor „Bilanzaufstellung“:

WERTGEBÜHR				
Wert des Gegenstandes	% vom Mehrbetrag	Auf die jeweilige entfallende Gebühr	Höchstsumme	
für die ersten über S	S 500 fest	bis S	500	S 50
500—	1000 10%	bei „	1000	„ 100
1000—	5000 5%	„ „	5000	„ 300
5000—	10000 3%	„ „	10000	„ 450
10000—	50000 1%	„ „	50000	„ 850
50000—	100000 1,8%	„ „	100000	„ 1250
500000—	1000000 0,3%	„ „	500000	„ 2450
1000000—	5000000 0,25%	„ „	1000000	„ 3700
1000000—	2500000 0,2%	„ „	2500000	„ 6700
2500000	0,1%			

A. M. VAN RIETSCHOTEN

Dr. O. Bakker, Statistiek, een inleiding tot de statistische methode en hare toepassingen. J. Muusses, Purmerend. 282 blz., 48 figuren en talrijke tabellen en bijlagen. Prijs ingen. f 5.50.

„Dit boek is bestemd voor studenten, andere studeerenden en practieci“, aldus de aanhef van het voorbericht. Dit feit, gevoegd bij het karakter van inleiding, dat het boek wil hebben, verklaart waarom men er geen theoretische statistiek in moet verwachten in de zin van toegepaste waarschijnlijkheidstheorie: kwesties van de „mate van betrouwbaarheid“ van steekproeven, enz. Van de theorie vindt men er alleen de elementaire theorie van de beschrijvende statistiek in: kwesties van gemiddelden, indexcijfers, enz., waarmee het overgrote deel der bovengenoemde categoriën van lezers het inderdaad doen kan.

Het grote voordeel van het boek moet gezocht worden in de duidelijke en uitvoerige behandeling van wat er, vooral in Nederland, voor statistieken bestaan en wat hun waarde is. Daarbij is de illustratie van de tekst met grafieken, tabellen en modellen voortreffelijk. De lezer krijgt daardoor tevens een levendig beeld van de verschillende aspecten van het sociale leven, vooral in Nederland. De grote praktische ervaring van de schrijver op het gebied van economische statistieken is een waarborg voor de kwaliteit der desbetreffende beschouwingen.

J.T.